

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ “РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ” В ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІНАХ

У розвиток дидактичної сторони рахунків бухгалтерського обліку удосконалено та апробовано методику викладання теми “Рахунки бухгалтерського обліку” в облікових дисциплінах, спрямовану на формування у студентів системи вмінь і навиків, що сприяють підвищенню результативності їх навчання у вищому навчальному закладі (починаючи з викладання даної теми для студентів 2-го курсу в межах дисципліни “Основи бухгалтерського обліку”, і закінчуючи запропонованим курсом “Теорії бухгалтерського обліку”, розрахованим для студентів старших курсів)

Постановка проблеми. Для студентів напряму підготовки “Облік та аудит” у вищих навчальних закладах першою дисципліною, спрямованою на засвоєння основ бухгалтерського обліку (функцій, принципів, методів, предмету, об’єктів бухгалтерського обліку, записів на рахунках, у первинних документах тощо), галузевими стандартами освіти визначено дисципліну “Бухгалтерський облік (теорія)”. Методика викладання даної дисципліни має свої особливості, оскільки вона, з одного боку, повинна вказати шляхи викладання теоретичних основ бухгалтерської науки, а з іншого – напрями практичного застосування здобутих знань. Необхідність поєднання цих двох складових робить особливо важливим вивчення та розробку напрямів удосконалення методики викладання кожної теми, передбаченої дисципліною. Однією із таких тем є “Рахунки бухгалтерського обліку”.

Виходячи з того, що рахунки бухгалтерського обліку є способом ілюстрації господарських операцій, для пояснення їх сутності та будови в навчальних цілях доцільно представляти їх у ролі уявного образу (моделі) відображення стану і змін у складі однорідної частини майна, капіталу, зобов’язань, доходів, витрат, фінансових результатів. Рахунок, представлений у формі моделі, стає базою для вивчення об’єкта, інформація про який відображається на ньому, його стану чи поведінки в заданих умовах. Тим самим вивчення поведінки моделі дає нові знання про об’єкт і дозволяє перенести отримані параметри моделі на сукупність подібних явищ чи процесів. Від методики викладання теми “Рахунки бухгалтерського обліку” залежить і подальший розвиток економічного мислення студентів-обліковців, і їх практичне розуміння сутності економічного механізму функціонування підприємства.

При цьому знання про сутність та призначення рахунків бухгалтерського обліку, отримані студентами на молодших курсах в ході опанування дисципліни “Бухгалтерський облік (теорія)”, мають розвиватися і поглиблюватися на старших курсах. Потребують більш детального вивчення складові методології бухгалтерської науки, зокрема рахунки бухгалтерського обліку, в контексті розвитку економіко-облікових теорій, концепцій та еволюції розвитку бухгалтерської науки в цілому. Дану тематику доцільно викладати студентам старших курсів, запровадивши читання окремого курсу “Теорії бухгалтерського обліку”. На жаль, вітчизняними галузевими стандартами освіти та навчальними планами не передбачено такого курсу для студентів старших курсів.

Метою дослідження є розробка теоретичних положень та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення методики викладання теми “Рахунки бухгалтерського обліку” в облікових дисциплінах.

Викладення основного матеріалу дослідження. На основі систематизації позитивного досвіду викладання теми “Рахунки бухгалтерського обліку” в ході

викладання дисципліни “Бухгалтерський облік (теорія)” (за період стажування та безпосередньо викладання даного курсу студентам 2-го курсу денної форми навчання обліково-фінансового факультету Житомирського державного технологічного університету протягом 2005-2010 рр.) була розроблена та апробована методика, яка спрямована на формування у студентів системи вмінь та навиків, які сприяють підвищенню результативності їх навчання у вищому навчальному закладі.

Вивченню даної теми передують засвоєння студентами економічної сутності, а також призначення складових майна підприємства і джерел його утворення, ґрунтовне вивчення класифікації майна підприємства. При цьому слід з'ясувати поняття балансу як елемента методу бухгалтерського обліку, детально розібратися з його структурою та змістом. Особливу увагу необхідно приділити також оцінці та групуванню статей бухгалтерського балансу.

Після детального вивчення основних активних і пасивних статей балансу, які показують фактичний стан підприємства, слід викладення його динамічних видозмін, способом відображення яких служать рахунки бухгалтерського обліку, чим досягається дотримання принципу системності та послідовності у навчанні.

Основне завдання викладання теми “Рахунки бухгалтерського обліку” – ознайомити студентів з особливостями бухгалтерських рахунків та подвійного запису як елементів методу бухгалтерського обліку. При цьому слід вивчити структуру та порядок відкриття рахунків, опанувати поняття дебет, кредит, обороти, сальдо, вивчити правила розрахунку кінцевого сальдо. Для правильного відображення господарських операцій на рахунках необхідно засвоїти їх класифікацію, для чого потрібно вивчити принципи класифікації рахунків, а також з'ясувати будову та призначення плану рахунків бухгалтерського обліку.

На перших заняттях з даної теми студентам пояснюється основний механізм відкриття рахунків – перенесення активних і пасивних статей з балансу до таблиці двосторонньої будови (малювання “літачків”, що містять дебетову та кредитову сторони, шифри, найменування), де ці дані фіксуються в початковому залишку. Далі показується механізм відображення господарських операцій на дебетовій стороні одного і кредитовій стороні іншого рахунку. Підсумок усіх операцій за звітний період підбивається у вигляді дебетового та кредитового оборотів по кожному рахунку. Для визначення фактичного стану майна та джерел його утворення на кінець періоду розраховується сальдо кінцеве за кожним рахунком (із застосуванням арифметичних рівнянь та розрахунків).

Таким чином, студентам викладається поетапно механізм відображення господарських операцій способом подвійного запису. Ефективність методики проявляється в тому, що студенти легко формулюють зміст господарських операцій, дотримуючись наступних логічних дій:

- 1) визначити, які об'єкти з позиції подвійного уявлення охопила здійснена господарська операція;
- 2) окреслити, які ці об'єкти за відношенням до балансу (активні, пасивні);
- 3) які зміни відбулися з кожним із об'єктів і, відповідно, у складі активу чи пасиву балансу (пермутація, модифікація);
- 4) в дебет та кредит яких рахунків слід віднести суму даної операції (формулювання бухгалтерської кореспонденції, користуючись схемами будови активних і пасивних рахунків).

Таким чином, кожна господарська операція розкладається на складові, тим самим відбувається прив'язка даної операції до діючої практики діяльності

підприємства (шляхом наведення реальних прикладів), що зацікавлює студентів та покращує сприймання матеріалу.

Подача навчального матеріалу у суворо логічному порядку сприяє більш міцному та осмисленому його засвоєнню, і відповідно суворо науковому та логічному вирішенню завдань бухгалтерського обліку.

Крім того, пояснення призначення рахунків не лише як способу схематичного відображення інформації, а й поєднуючи його безпосередньо до логіки діяльності господарського механізму, змушує студентів в кожній операції відчувати закладений економічний зміст та можливі наслідки для підприємства. Таким чином, дотримується принцип свідомого та активного засвоєння знань, який вимагає від викладача такої організації навчання, при якій студенти не завчали б, а усвідомлено засвоювали систему наукових знань (через навчання їх розуміти економічну сутність фактів і явищ, виявляти суттєві зв'язки між ними, розкривати внутрішні закономірності тощо).

Побудова схеми рахунків та механізму їх відкриття, відображення господарських операцій, які мають як позитивний, так і негативний характер, підрахунок оборотів, закриття (визначення кінцевих залишків (сальдо)), відбувається вручну, шляхом багатократного прописування змісту бухгалтерських проводок і їх відображення способом подвійного запису на двох кореспондуючих рахунках, тим самим полегшується запам'ятовування будови активних і пасивних рахунків, насамперед, завдяки зоровій пам'яті. Тому на молодших курсах (другому та третьому) в ході вивчення облікових дисциплін практикується ручний спосіб ведення записів на рахунках. Лише починаючи з четвертого курсу, в ході опанування комп'ютерних бухгалтерських програм, студенти починають працювати з рахунками в комп'ютерному середовищі, не витрачаючи чимало зусиль на їх відкриття вручну.

Після засвоєння будови та призначення рахунків слідує викладення особливостей відображення господарських операцій на аналітичних рахунках, за якими в кінці звітної періоду відкриваються відповідні відомості. Записи на цих рахунках також засвоюються шляхом ручного способу їх відображення.

Далі слідує детальний аналіз будови плану рахунків бухгалтерського обліку.

Тим самим, подаючи матеріал системно, викладач пояснює його частинами, пов'язуючи нове з пройденим, чітко виділяючи основні моменти та загальну ідею, та залучаючи студентів до аналізу, систематизації, узагальнення фактів. В дотриманні даного принципу знаходить своє відображення вимога принципу науковості навчання.

Дієвість даної методики засвідчують наступні дані.

Провівши анкетування серед студентів другого¹, третього, четвертого та п'ятого курсів (вибірка склала по 30 чол. з кожного курсу – всього опитано 120 респондентів) обліково-фінансового факультету Житомирського державного технологічного університету на предмет засвоєння теми "Рахунки бухгалтерського обліку" в ході вивчення дисципліни "Бухгалтерський облік (теорія)" було виявлено наступне.

Так, на запитання, чи допомогло Вам в засвоєнні теми про рахунки вести записи вручну, а не одразу в комп'ютерному середовищі, студенти відповіли наступним чином: усі без виключення опитані стверджують, що ведення записів на рахунках вручну допомогло їм зрозуміти та засвоїти матеріал, при цьому 4 % респондентів зазначило, що ведення їх вручну є недоцільним в сучасних умовах

¹ Одразу після вивчення теми.

активного впровадження комп’ютерних технологій (анкета, запропонована студентам, наведена в Додатку 1).

Ефективність методики засвідчує те, що студенти без проблем пригадали будову рахунків, а також рівняння визначення кінцевого сальдо для активних і пасивних рахунків (96 % респондентів правильно визначили рівняння (2 курс – 28 чол.; 3 курс – 27 чол.; 4 курс – 30 чол.; 5 курс – 30 чол.). Лише 4 % опитаних допустило помилки (2 курс – 2 чол.; 3 курс – 3 чол.; 4 курс – 0 чол.; 5 курс – 0 чол.).

В цілому для більшості студентів вивчати тему “Рахунки бухгалтерського обліку” було легко (56 %) (рис. 1). Мали певні труднощі 44 % студентів, серед яких переважають студенти другого курсу, адже вони тільки почали опановувати основи бухгалтерської майстерності, не володіють ще належними практичними навичками ведення записів на рахунках.

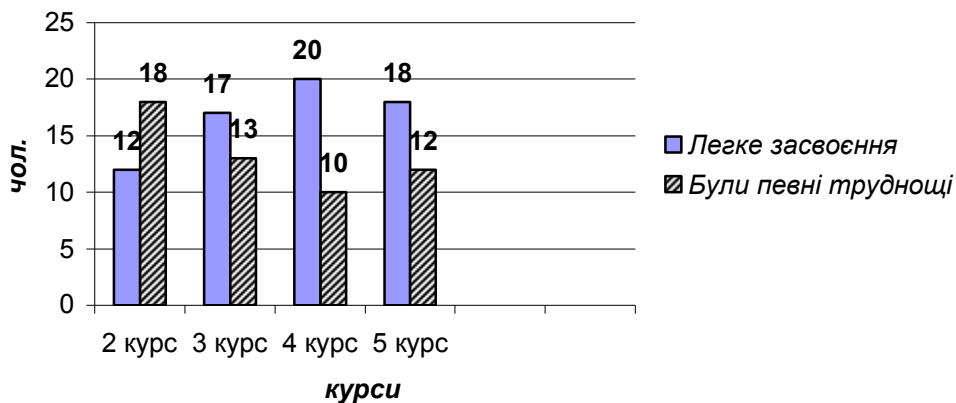


Рис. 1. Рівні складності засвоєння теми “Рахунки бухгалтерського обліку” студентами 1-5 курсів ОФФ

В цілому можна вважати, що обсяг і зміст навчального матеріалу, зі слів студентів, були сприйняті на відповідному рівні. Дані, представлені на рис. 1, засвідчують те, що в ході вивчення даної теми було дотримано принцип доступності, який розглядається не як вимога легкого навчання, а передбачає посилену напругу фізичних і розумових сил студентів [5].

Найбільшу складність для студентства під час вивчення даної теми становило вивчення шифрів рахунків (47 % студентів), їх класифікації (25 %) та призначення (21 %). Найлегшим для засвоєння виявилася будова рахунків (7 %) (рис. 2).

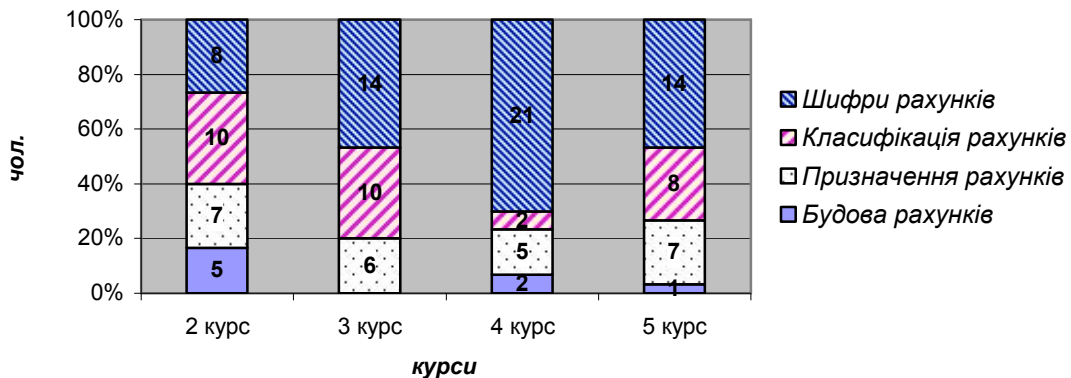


Рис. 2. Найбільш проблемні питання, виявлені при аналізі рівня засвоєння знань про рахунки студентами 2-5 курсів обліково-фінансового факультету Житомирського державного технологічного університету

Даний розподіл тем за складністю є очевидним, виходячи з того, що велика кількість шифрів рахунків є важкою для запам'ятовування, а також те, що класифікація рахунків відноситься до наукової частини бухгалтерського обліку, опанування якої є складнішим, ніж, наприклад, представлення будови рахунків чи запам'ятовування рівня визначення кінцевого сальдо. Тому в ході викладання даної теми особлива увага, передусім, звертається не на запам'ятовування кодового позначення рахунків (шифрів) та ознак їх класифікації, а на розуміння змістовного наповнення інформації на них – що (який об'єкт) відображається на рахунку. Виходячи з цього, знаючи економічний зміст, закладений в рахунку, студент шляхом логічних міркувань може вивести ознаку класифікації того чи іншого рахунку, а також віднайти його кодове позначення в Плані рахунків. Лише на подальших етапах вивчення даної теми ставиться вимога знання шифрів більшості синтетичних рахунків Плану рахунків. При цьому дотримується принцип доступності навчання, який досягається завдяки тісному зв'язку щойно вивченого матеріалу з тим, що було раніше засвоєно, а також суворою послідовністю у викладенні завдань в процесі навчання. Таке послідовне ускладнення завдань сприяє розвитку здібностей та вольових рис студентів.

Незважаючи на те, що студенти в ході вивчення даної теми мали певні труднощі, їх залишкові знання з даної теми можна оцінити на досить високу оцінку, адже більшість студентів пам'ятають про зміст рахунків (98 %) (табл. 1) та їх призначення (99 %) (табл. 2), основні види та ознаки їх класифікації (100 %) (табл. 3), а також кількість класів рахунків у Плані рахунків підприємств та організацій (98,5 % опитаних пам'ятають про десять класів рахунків).

Таблиця 1. Оцінка залишкових знань студентів 2-5 курсів ОФФ щодо сутності рахунків бухгалтерського обліку

Трактування	Курси			
	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс
Основна одиниця (спосіб) накопичення, групування, обробки та зберігання інформації в бухгалтерському обліку	14	12	9	9
Елемент методу бухгалтерського обліку	0	2	13	10
Таблиця двосторонньої форми, яка відображає процеси, які відбуваються на підприємстві	8	7	1	2
Шифр обліку (цифрове значення), що використовується для відображення господарських операцій	2	5	1	3
Частина облікової системи	4	0	4	1
Процес систематизації, групування та зберігання інформації в бухгалтерському обліку	2	3	2	1
Певного виду модель за допомогою якої здійснюється облік майна підприємства та джерел його утворення	0	0	0	1
Показник, що відображає збільшення або зменшення певного об'єкта обліку (показника)	0	0	0	1
Стаття балансу, винесена за його межі	0	0	0	1
Не надано відповіді	0	1	0	1

Разом	30	30	30	30
-------	----	----	----	----

Таблиця 2. Оцінка залишкових знань студентів 2-5 курсів ОФФ щодо функціонального призначення рахунків бухгалтерського обліку

Функції рахунків	Курси			
	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс
Накопичення, кумулятивна	15	22	22	17
Відображення, реєстрація	17	20	19	12
Систематизація, групування	13	14	24	17
Деталізація	14	16	17	23
Зберігання	13	8	16	15
Інформаційна	15	10	27	25
Контролююча	5	7	20	21
Аналітична	0	0	15	14
Спрощення обліку	0	0	8	0
Допомога при складанні звітності	0	4	7	10
Стандартизація	0	0	5	4
Соціальна	0	0	0	3
Не надано відповіді	0	1	0	0

Таблиця 3. Оцінка залишкових знань студентів 2-5 курсів ОФФ щодо видів рахунків бухгалтерського обліку

Види рахунків	Курси			
	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс
Активні	23	24	30	27
Пасивні	23	24	30	27
Балансові	18	22	16	27
Позабалансові	18	23	24	27
Небалансові	16	9	0	23
Рахунки доходів	18	12	10	14
Рахунки витрат	18	12	10	14
Рахунки фінансових результатів	16	0	4	12
Синтетичні	22	20	1	15
Субрахунки	14	15	1	12
Аналітичні	22	20	1	15
Змішані	16	0	0	0
Контрарні	16	19	27	21
Залежно від об'єктів, які на них обліковуються	12	0	1	4
Постійні	6	0	0	0
Тимчасові	6	0	0	0
Збірні	0	0	2	0
Транзитні	0	0	10	0
Не надано відповіді	0	0	0	0

Вищенаведені дані свідчать про дотримання принципу міцності засвоєння знань студентами, який полягає у глибокому, усвідомленому і міцному засвоєнні знань, оволодіння вміннями та навичками. Тільки при міцному засвоєнні нового матеріалу створюються умови для успішного оволодіння новими знаннями. Вміння практично застосовувати набуті знання вказує на їх міцне і творче засвоєння.

Процес вивчення даної теми став ефективним за рахунок того, що було дотримано ще ряд принципів навчання, зокрема принцип науковості та індивідуального підходу до студентів. Перший принцип вимагає, щоб навчальний

матеріал з бухгалтерського обліку був науково обґрунтованим. Принцип індивідуального підходу до студентів (має за мету залучення кожного студента до спільної роботи на заняттях і створення творчої атмосфери в групі) – шляхом відгадування кросвордів, ребусів, тестування, проведення брейн-рингів та ділових ігор на знання рахунків (апробовані ділові ігри наведено в табл. 4).

Таблиця 4. Види ділових ігор, проведення яких апробовано в ході вивчення теми “Рахунки бухгалтерського обліку” в процесі викладання дисципліни “Бухгалтерський облік (теорія)”

№ з/п	Назва гри	Правила проведення
1	2	3
<i>Сутність та історія рахунків, їх зв'язок з обліковими об'єктами</i>		
1	“Історичний екскурс”	студентам пропонується відгадати історичні пам'ятки та відомих діячів бухгалтерської науки, які залишили слід у вченні про рахунки бухгалтерського обліку
2	“Художник-початківець”	група студентів на дошці відтворюють малюнки, які відповідають рахункам, які зачитує викладач. Використання літер і цифр у зображеннях забороняється
3	“Поетична бухгалтерія”	група ділиться на команди, кожній з яких ставиться завдання віднайти в уривках казок або віршів об'єкти бухгалтерського обліку та назвати рахунки, на яких вони обліковуються; на основі даних рахунків скласти робочий План рахунків, наприклад, Рибалки, Царя Салтана, Буратіно тощо
4	“Плюси-Мінуси”	студенти різних команд викликаються до дошки, їм присвоюються кодові позначення певних рахунків, їхнє завдання – уважно слухаючи змісти господарських операцій, визначити, чи охопила дана операція їх, до чого вона призвела, і змалювати це на дошці (збільшення (+) чи зменшення (-))
<i>Закріплення вмінь формулювання кореспонденцій рахунків та змісту господарських операцій</i>		
5	“Віднайди правильний шлях”	групам студентів пропонується ціла низка кореспонденцій рахунків, визначаючи правильність чи неправильність яких, вони проходять цілий “шлях-мадрівку світом бухгалтерських рахунків”
6	“Розроби власну схему”	ставиться завдання на підставі заданої схеми кореспондуючих рахунків відновити зміст господарських операцій, і розробити власну схему, використовуючи запропоновані викладачем рахунки
7	“Рекордсмен”	студентам пропонується ряд рахунків, з якими потрібно скласти якнайбільше кореспонденцій та сформулювати зміст операцій
<i>Засвоєння класифікації рахунків</i>		
8	“Хрестики-Нулики”	обираються групи студентів, яким ставиться завдання прокласифікувати отримані ними рахунки на групи: активні, пасивні (0); балансові, позабалансові і т.д.
9	“Художник-майстер”	група ділиться на команди, представники команд отримують завдання відобразити на рисунках на дошці операції, які зачитує

		викладач
--	--	----------

Продовження табл. 4

1	2	3
<i>Засвоєння будови плану рахунків</i>		
10	“Асоціації”	група ділиться на команди, представники команд отримують завдання якомога повніше та доступніше охарактеризувати словами-асоціаціями певний клас рахунків
11	“Відгадайка”	група ділиться на команди, представники команд отримують завдання за допомогою жестів та міміки відобразити різні об’єкти, що можуть зустрічатися в робочих планах рахунків різних підприємств, завдання інших гравців команд відгадати, чим займається підприємство
<i>Підведення підсумків</i>		
12	“Перехресний допит”	група розбивається на команди, яким надається десять хвилин для підготовки 5-ти цікавих запитань з пройденого матеріалу по рахунках бухгалтерського обліку. Запитання задаються по черзі капітанами команд. За відсутності відповіді хід переходить до наступної команди

Використання вищенаведених ділових ігор дозволило скористатися перевагами даного методу навчання:

- колективний характер – переважає відмова від традиційного індивідуального підходу, коли знання, отримані під час лекційних занять, трансформуються в практичні навички, причому рішення приймаються колективно кожною групою учасників за умови відстоювання своєї позиції та водночас критичного аналізу рішення інших груп;

- посилення емоційного настрою в учасників гри, оскільки емоційна напруженість лише інтенсифікує й активізує процес навчання. Це відрізняє метод ділових ігор від традиційних пасивних методів навчання;

- сприяння активнішому оволодінню навчальним матеріалом;

- скорочення навчального навантаження, що не знижує рівень оволодіння змістом дисципліни студентами;

- створення творчої атмосфери, підвищення активності її учасників, перетворення навчання на захоплюючий процес.

Щодо останньої переваги, то слід відмітити, що активна діяльність студентів посилюється ще й за рахунок використання наочного матеріалу. У процесі викладання даної теми (як проведення лекційних, так і практичних занять) використовуються численні засоби – відеоматеріали, слайди, що містять таблиці, схеми, зразки різних рахунків, що застосовувалися на різних етапах розвитку цивілізації, починаючи від стародавнього світу, і закінчуючи можливостями комп’ютерних технологій, – що сприяє кращому осмисленню нового матеріалу студентами, допомагає формувати поняття, робить навчання більш доступним, цікавим, розвиває спостережливість і мислення студентів.

Опитування студентів старших курсів на предмет того, чи знання, отримані про рахунки, на сьогодні, порівняно з періодом вивчення теми в ході викладання їм дисципліни “Бухгалтерський облік (теорія)”, відрізняються, показало, що лише для 8 студентів з 90 чол. ці знання не змінилися, для решти вони поглибилися (стали більш

зрозумілими сутність та призначення рахунків, розуміння процесу відображення інформації на рахунках та її використання в процесі управління діяльністю підприємства, зв'язок синтетичних і аналітичних рахунків). Таке збагачення і поглиблення знань стало можливим завдяки засвоєнню цілої низки курсів обліково-аналітичного та контрольного спрямування на третьому-п'ятому курсах.

Зважаючи на те, що обсяг знань з бухгалтерського обліку студентів старших курсів набагато більший, нами запропоновано розширити їх знання про складові методології бухгалтерської науки, зокрема про рахунки бухгалтерського обліку, запровадивши читання курсу "Теорії бухгалтерського обліку" на п'ятому курсі. При цьому ті знання, які заклали фундамент розуміння категорій, законів, принципів бухгалтерського обліку, отримані студентами на молодших курсах, мають розвиватися і поглиблюватися на старших курсах. На необхідності вивчення курсу "Теорії бухгалтерського обліку" наголошують у своїх роботах Ф.Ф. Бутинець [1], Н.М. Малюга [2], М.С. Пушкар [3], Я.В. Соколов [4].

На жаль, вітчизняними галузевими стандартами освіти та навчальними планами не передбачено такого курсу для студентів старших курсів. Виходячи з досвіду викладання, зокрема таких дисциплін, як "Бухгалтерський облік (теорія)", "Історія бухгалтерського обліку", пропонуємо курс з вивчення основних положень бухгалтерського обліку, який викладається для студентів другого курсу, назвати "Основи бухгалтерського обліку", у ході вивчення якого застосовувати вищенаведену методику викладання студентам даної теми, а на старших курсах (для студентів-магістрантів) запровадити курс "Теорії бухгалтерського обліку", в якій би весь багаж знань, отриманий студентами за роки навчання, систематизувати та поглибити новими вченнями та поглядами (присвятити увагу розгляду різних підходів до побудови класифікації рахунків як основи систематизації об'єктів облікового спостереження, напрями оптимізації розробки планів рахунків тощо).

Виходячи з того, що студенти, які тільки починають знайомитися з бухгалтерією, з фаховими обліковими дисциплінами, в першій обліковій дисципліні повинні засвоїти основи (сутність, базис) бухгалтерського обліку, основні теоретичні принципи, методи, предмет, об'єкт бухгалтерського обліку, а також основні принципи ведення записів на рахунках, оволодіти навиками заповнення первинних документів та складання форм звітності відповідно і дисципліна повинна називатися "Основи бухгалтерського обліку". На це наголошує у своїй праці Н.М. Малюга [2]. Адже теорія бухгалтерського обліку – це система поглядів, концептуальних принципів, трактувань, якими озброюються у ході вивчення природи бухгалтерського обліку, закономірностей та перспектив його розвитку.

Не потрібно знайомити студентів в курсі "Основи бухгалтерського обліку" з класифікацією рахунків за призначенням та структурою. Адже вони ще слабо уявляють собі об'єкти обліку, а тому важко сприймають інформацію про основні (інвентарні, фондові, розрахункові), регулюючі (додаткові, контрарні), операційні, бюджетно-розподільчі та фінансово-результатні рахунки. Крім того, в ході еволюції обліку (особливо протягом останніх двох сторіч) пропонувалися різноманітні класифікації рахунків, і казати про певну "універсальну" класифікацію, яка призначена для студентів, – означає обділяти їх інформацією. Вважаємо, що питання класифікації рахунків слід подавати в курсі "Теорії бухгалтерського обліку".

Вважаємо, що така послідовність вивчення є дидактично обґрунтованою. Вона забезпечує послідовне навчальне навантаження студентів шляхом

збільшення його обсягу та поглиблення. Спочатку студенти знайомляться з основами підприємницької діяльності та бухгалтерського обліку, згодом – із особливостями відображення різноманітних господарських операцій в системі бухгалтерського обліку, і нарешті вони оволодівають особливостями і специфікою бухгалтерської професії, вчать розуміти її тонкощі, замислюються над напрямками удосконалення облікової практики і теоретичних досліджень.

Зважаючи на те, що дисципліни “Теорії бухгалтерського обліку” на старших курсах не відведено, нами апробовано читання даної теми для студентів п'ятого курсу в ході вивчення дисципліни “Історія бухгалтерського обліку”.

Так, студенти старших курсів (89 %) відповіли, що вивчення різноманітних підходів до вчення про рахунки допомогло їм замислитися над глибинами економічного життя підприємства, про напрями можливого удосконалення фіксації операцій на рахунках, обґрунтувати свої погляди на недоліки бухгалтерської роботи в комп'ютерному середовищі, які вони зможуть врахувати та виправити, за можливості, обійнявши посаду бухгалтера після закінчення ВНЗ або продовживши дослідження в цьому напрямі під час навчання в аспірантурі.

Висновки. Отже, методику, апробовану при викладанні теми “Рахунки бухгалтерського обліку” в ході викладання дисципліни “Бухгалтерський облік (теорія)”, більшість студентів (97,5 %) вважають ефективною. Досягнення даної однієї з основних цілей дидактики стало можливим за рахунок системного дотримання усіх принципів навчання, серед яких превалюючу роль відіграли системність, науковість та індивідуальний підхід до кожного студента. Застосування методу ділових ігор дозволило удосконалити вміння студентів аналізувати господарські операції та відповідно правильно їх відображати на рахунках, здобути комунікативні навички і приймати відповідні рішення.

Виходячи з досвіду викладання дисциплін “Бухгалтерський облік (теорія)” та “Історія бухгалтерського обліку” запропоновано курс з вивчення основних положень бухгалтерського обліку, який викладається для студентів другого курсу, назвати “Основи бухгалтерського обліку”, у ході вивчення якого застосовувати вищенаведену методику викладання студентам даної теми, а на старших курсах (для студентів-магістрантів) запровадити курс “Теорії бухгалтерського обліку”, в якій би весь багаж знань, отриманий студентами за роки навчання, систематизувати та поглибити новими вченнями та поглядами (присвятити увагу розгляду різних підходів до побудови класифікації рахунків як основи систематизації об'єктів облікового спостереження, напрямів оптимізації розробки планів рахунків в різних країнах, методики побудови робочих планів рахунків для різних підприємств тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський облік: роздуми вченого / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 100 с.
2. *Малюга Н.М.* Розвиток теорії бухгалтерського обліку: Монографія / Н.М. Малюга. – Житомир: ПП “Рута”, 2005. – 388 с.
3. *Пушкар М.С.* Формування системи облікових дисциплін в Україні / М.С. Пушкар // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2001. – № 53. – С. 12.
4. *Соколов Я.В.* Основы теории бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. – М.: “Финансы и статистика”, 2000. – 496 с.

5. Чижевська Л.В. Методика викладання облікових дисциплін: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Л.В. Чижевські / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 504 с.

Додаток 1

Анкета студента Обліково-фінансового факультету

1. Вивчати тему “Рахунки бухгалтерського обліку” було для мене:
а) складно;
б) легко;
в) були певні труднощі.
2. Найбільшу складність під час вивчення даної теми для мене становило вивчення:
а) будови рахунків; б) шифрів рахунків; в) їх призначення; г) класифікації рахунків.
3. Чи допомогло Вам в засвоєнні матеріалу про рахунки вручну вести записи на них? Чи вважаєте це недоречним в умовах застосування комп’ютерних технологій?
4. Рахунок – це
5. Які види рахунків Ви пам’ятаєте? Які ознаки класифікації існують?
6. Функції рахунків бухгалтерського обліку:
7. Побудова рахунків – це
8. Рівняння визначення кінцевого сальдо для активних і пасивних рахунків:
9. Кількість класів рахунків Плану рахунків підприємств і організацій України
10. Робочий план рахунків (визначення, його призначення)
11. Знання, отримані про рахунки, на сьогодні, порівняно з періодом вивчення даної теми в курсі “Теорія бухгалтерського обліку”, відрізняються / не відрізняються (чому?)
12. Чи вважаєте Ви за потрібне на старших курсах більш детально вивчати різноманітні підходи до вчення про рахунки? Чому?
13. Чи вважаєте Ви методику, використану при викладанні даної теми, ефективною? Чи маєте пропозиції з її удосконалення?
14. Які можливості надають комп’ютерні програми в удосконаленні записів на рахунках? Які саме програми?